

A 25 év előtti könyvnapokról

A könyvnapok intézménye hazánkban másfél évtizedes hagyománnyal rendelkezett már, amikor 1945 tavaszán a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületében — ez a szerv volt akkor a könyvnapok gazdája — megkezdődtek a viták: meg lehet-e egyáltalán rendezni az évben a könyv ünnepét. Az egyesület felhívására ugyanis az előírt határidőre összesen huszonöt olyan könyvet jelentettek be a kiadók, amelyet könyvnapon könyvként kívántak forgalomba hozni. Ezek közül is csak hat mű volt az újdonság, a többi régebben megjelent könyvek újbóli kiadása. Az egyesület vezetői tehát kénytelenek voltak megállapítani, hogy — amint ezt Faust Imre elnök annak idején közölte — az írók sem készültek el a magyar könyvkiadás reprezentálására alkalmas kéziratokkal; s a kiadók sem bírkóztak meg eredményesen a papírbeszerzés, a nyomda és a könyvkötészet súlyos gondjaival.

Tiltakozunk!

— írta Fodor József (akkor az Athenaeum igazgatója) a Világ 1945. június 22-i számában: „... mi, könyvkiadók és írók ebbe nem megyünk bele: követeljük a könyvnap megtartását... Elmegyünk ha kell Ponciustól Pilátusig, de nem engedünk...”

A Szabad Nép nem fogadta el azt az érvet, hogy az írók még nem készültek el műveikkel: „... A meg nem jelent művekről való sok beszéd helyett rendezzék meg végre a könyvnapot. Hogy azokkal szemben, akik nem csináltak semmit, igazuk legyen azoknak, akik csináltak valamit.” (Szabad Nép, 1945. június 24.)

A támadásokra Keéri-Szántó Andor, a Révai Kiadó elnöke, az egyesület egyik vezetője a sajtóban válaszolt:

„... A sok támadás, amely az utolsó időben minket, a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületét érte — végeredményben öröm és megnyugvás számunkra. Nem akarunk ez alkalommal a jól-rózzal informált támadókkal vitázni, hanem inkább arra emlékezzünk: milyen szerényen és tapogatózva indultunk meg az első könyvnapjal másfél évtizeddel ezelőtt. Még legmerészebb álmainkban sem reméltük, hogy ilyen tüzes türelmetlenséggel fogják rajtunk a könyvnapot követelni. Oly szerény emberek vagyunk mi mind, akik könyvet írunk, nyomtatunk, kiadunk és eladunk — nem mertük hinni, hogy a szellem csön-des és békés alkotásai annyi embert érdekeljenek valaha is, mint akár egy izgató futballmeccs. De íme, nagyot fordult a világ — hála Istennek. A szellem bajnokainak könyvnapon megjelenését úgy látszik — sportdressz nélkül is — hasonlító lelkesedéssel várja a közönség, mint a dédelgetett futballprimadonnák felvonulását...” (Magyar Nemzet, 1945. július 5.)

És egy hét múlva,

július 12-én, csütörtök délelőtt Kállai Gyula miniszterelnökségi államtitkár a Blaha Lujza téren, a Nemzeti Színház művészbejárója mellett felépített könyvsátraknál megnyitotta az első szabad magyar könyvnapot. Az ünnepi megnyitón jelen volt Dálnoki Miklós Béla miniszterelnökkel az élen, úgyszólván a teljes kormány, a pártok vezetői.

Végül is 31 kiadó, 56 könyvvel jelentkezett a könyvnapon. A Szikra (amely már Szege-den 1944 novemberében megkezdte működését) 9 könyvnapon könyvvel a rekorder volt; a Cserépfalvi 5, Faust Imre és a Magyar Élet 4-4, az Athenaeum, Dante, Officina, Renaissance, Révai, Új Idők 2-2 művel, a többi — köztük a Népszava Kiadó és a Nemzeti Parasztpárt az idő tájt alakult kiadója, a Sarló — egy-egyvel.

Az akkor érvényes könyvnap szabályzat szerint kizárólag magyar írók művét lehetett könyvnapon könyvként megjelentetni. Az 56 könyv közül 50 — élő író műve jelent meg.

A szépirodalmi művek között volt öt klasszikus, továbbá Darvas József, Déry Tibor, Erdős Renée, Fodor József, Gergely Sándor, Illés Béla, Illyés Gyula, Márai Sándor, Szabó Dezső, Tersánszky J. Jenő és Veres Péter egy-egy könyve, továbbá Kovai Lőrinc két regénye. A politikai, tudományos és ismeretterjesztő műfajt Andics Erzsébet, Jósik Lajos, Karácsony Sándor, Molnár Erik, Péter Rózsa, Rákosi Mátyás, Révai József, Sándor Pál és Vas Zoltán könyvei képviselték.

A sátrak

három napig álltak: az idő tájt a könyvnap három napig tartott. Gobbi Hilda, Major Tamás és Várkonyi Zoltán szavaltak a sátraknál és a rádió helyszíni közvetítésében írók, olvasók, kiadók, közéleti férfiak köszöntötték a könyv ünnepét. A Népszava Kiadó huszonnagy „fiókkönyvsátrát” állított, a Szikra-könyvek pedig az MKP kerületi és üzemi párt-szervezetek által létesített könyvsátraknál szerte Budapesten megvásárolhatók voltak.

Budapesten. Mert az első szabad könyvnap a fővárosra korlátozódott. Vidéken ez évben a legnagyobb városokban sem rendezték meg az akciót.

Nagy Lajos, az író, két héttel a könyvnap befejezése után ilyen mérleget készít: „Jóval túljutottunk a könyvnapokon s most már megmondhatjuk, hogy az eredményük nem volt olyan jó, amilyennek az újságok, segítő hajlandósággal állították. De csak üzletileg nem. Eszmei tekintetben a mérleg kedvező. Nagy számban jelentek meg a felszabadult lélek könyvei s akadt vásárlójuk szépen. Inkább a dolgozók közül. A dolgozóknak azonban még kevés a keresetük, egyelőre nemigen telik nekik könyvre.

Most még csak azok tudnak könyvet vásárolni, akik húst és őszibarackot esznek és igazi fekete-kávét isznak. Ez a réteg viszont az ideai könyvhétén már nem kapta meg a maga esemégyét: a Földi Mihályt, a Harsányi Zsoltot és a Bozsay Margitot. Ezért is volt sikeres az ideai könyvhét eszmeileg.” (Szabadság, 1945. július 29.)

Három kuriózum

az első szabad könyvnapokról: 1. Az Írók Szabadszervezete (az Írószövetség elődje) azzal a kéréssel fordult az egyesülethez, hogy tekintettel tagjaik nehéz anyagi helyzetére, az egyesület juttasson valamelyes megélhetési hozzájárulást az íróknak. „... Minthogy egyesületünk a magyar írókkal való baráti jó viszonyt mindenkor ápolta, nehéz anyagi helyzetünk ellenére sem zárkozhatott el a jogos kérés teljesítése elől. Kiadói szakosztályunk lehetővé tette, hogy 50 000 pengő juttathattunk e nemes célra...” — írta a könyvnapról szóló beszámolójában a Corvina, az egyesület hivatalos közlönye.

2. A kiadók eme áldozatkészségéről már egyes napilapok is beszámoltak, amikor a Kis Újság értesülése szerint az írók azzal a tervvel foglalkoztak, hogy részesítsék őket arányosan a könyvnap tiszta jövedelméből, mivel méltánytalannak tartják, hogy a könyvnap nagy propagandájából eredő hasznot teljes egészében a kiadók teszik el.

3. Ekkor vetődött fel első ízben a gondolat: el kellene érni, hogy egy évben 365 könyvnap legyen...

Márai Sándor azonban ezt írta naplójába: „Könyvnap. Mint az orvos, aki egy hűdöttnek hitt ideget vizsgál, úgy tapintgatom, él-e még az emberekben valamilyen érdeklődés az irodalom iránt? Érdeklő őket más is, mint az élelem? Végre is, a vevő tíz deka szalonát is vehetne. De nem, sokan akadnak, kik ma is inkább könyvet vesznek. Első tünet hónapok óta, mely megnyugtató valamennyire.” (Magyar Nemzet, 1945. augusztus 5.) Ha szavainak hiteléből sokat el is vesz, hogy ez a „megnyugtató” nála nem sokáig hatott, jellemző megnyilatkozása marad ez is az első könyvnapoknak.

Varga Sándor